

Biskop Solveig Fiskes tale på nyttårsmottakelsen søndag 5. januar 2014

KIRKEN OG GRUNNLOVSJUBILEET

Kirken og 1814

Vi markerer i dag starten på 200 - årsjubileet for Norges Grunnlov. Den har holdt landet vårt fast i grunnleggende verdier som slett ikke er selvsagte alle steder i verden. Jeg håper dette jubileet vil gi oss en fornyet ydmykhet og takknemlighet for den arven vi fikk fra dem som gikk foran, og forfattet grunnloven.

Kirken, med dens enestående landsdekkende nettverk av sokn og kirkebygg, ble sentral når det i 1814 skulle velges en folkevalgt forsamling til Eidsvoll. Det er nesten ikke til å forstå hvor raskt beskjeden nådde til folk i de mange sokn. 19. februar gikk rundskrivet fra danskeprins Christian Fredrik ut til landets biskoper, og allerede 25. februar ble de første gudstjenester avholdt. I alle soknekirker skulle valgmenn velges til de amtvisе samlingene der representanter til Riksforsamlingen skulle pekes ut. Sokneprestene utformet fullmaktene som hadde form av høytidelig henvendelser stilet til prins og regent Christian Frederik personlig. Representantene hadde med seg disse fullmaktene til Eidsvoll hvor de ble overbrakt. Fra vårt bispedømme ble det levert valgfullmakter fra alle 37 sokn, fra den gang Christians og Hedemarkens Amt.

Disse historiske valgkirkene vil nå i 2014 bli skiltet og få en reproduksjon av fullmakten som ble skrevet der i 1814 i gave fra Riksantikvaren og Riksarkivet. Jeg vil oppfordre prestene til å gjøre dette kjent, og å se til at særlig barn og unge får komme til kirken for å lære om demokrati og menneskerettigheter knyttet til valgfullmaktene.

Inge Lønning var, noen få måneder før han døde, her i Bispegården og talte til prostene. Han sa det slik: «Når Norge i dag har den nest eldste grunnlov i verden, skyldes det at den tekst riksforsamlingen i løpet av noen våruker i 1814 klarte å enes om, har vist seg bestandig og elastisk på samme tid. Bestandig når det gjelder det § 112 kaller «denne Grundlovs principer» og «denne Grundlovs Aand», men fleksibel nok til å gi rom for nødvendige endringer». Og han la til: «Det norske demokratis styrke er ikke at den gir den sterkeste rett, men at det tar hensyn til den svakeste». Demokrati er altså så mye mer enn at folket bestemmer. Det handler like mye om fellesskapets vern om de svakeste.

Karsten Alnæs skriver i sin bok «1814 – miraklenes år»: «Det underlige er, to hundre år etter mirakelåret, at vi må stå opp og forsvare de samme verdiene i dag, Igjen og igjen må vi overbevise oss selv og andre om at de er uomtvistelige og gjelder for alle folk uansett tro, herkomst, kjønn, hudfarge, seksuell legning eller etnisk tilhørighet. For den våryre slekten fra den gangen, var det en selvfølge, og de heftige patriotene staket ut en vei der disse rettighetene uimotståelig kom til å utvide sitt virkefelt og bane vei for enda større frihet og enda mer demokrati. De satte i gang en vårløsning som har vart like til våre dager»

Eidsvollsmennene skapte vår verdensdels mest revolusjonerende grunnlov, bygd på radikale prinsipper om frihet, likhet og brorskap. For dem var likhetstanken bærende prinsipp som måtte gjelde overalt. Det er sagt at Eidsvollsmennene lyttet til fremtidens signaler. Hva lytter vi til i 2014? Mitt ønske for kirken i 2014 er at den skal være en garantist og en lysbærer for nettopp frihet og likeverd, slik evangeliets Herre selv er det.

Adgang til riket

Grunnloven var radikal for sin tid, men den ga altså ikke alle mennesker «adgang til riket» som det het i den opprinnelige Grunnloven fra 1814:

«Jesuitter og Munkeordener maae ikke taales. Jøder ere fremdeles udelukkede fra Adgang til Riget» het det som bekjent i den opprinnelige § 2 i Grunnloven av 1814 – og fram til 1851. Og jesuitter måtte vente i 105 år til, 1956.

Dette minner oss om, at selv når vi tror vi lytter til framtidens signaler er vi barn av vår tid. Stadig står vi i takknemlighetsgjeld overfor dem som våget å gå foran. De som stod opp for det de trodde på. Jeg har stor grunn til å takke mine to foregående biskoper på Hamar bispestol. Biskop Hille som ordinerte 33 kvinner til prestedtjeneste i en tid da det i kirken var stor motstand mot dette, og Rosemarie Köhn som «sannheten tro i kjærlighet» gjorde kirken åpnere for lesbiske og homofiles prestedtjeneste.

Heller ikke i 1814 var alle enige i unntakene for «adgangen til riket».

Alnes forteller at flere prester var blant dem som talte varmest for at jøder skulle ha adgang til riket under debatten i maidagene i 1814. Han refererer blant andre til prosten Peter Hount som argumenterte med at «hvis andre nasjoner handlet på samme måte som vi, hadde jødene, ikke noe opphold på Guds grønne jord, sa

han». Andre prester etterlyste hvor det i denne debatten hadde blitt av de som var tilhengere av absolutt religionsfrihet. I følge Alnæs var den debatten full av fordommer og utrolig nedverdiggende beskrivelser av jøder. Han mener at paragrafen, selv om den ble fjernet etter noen tiår, stigmatiserte jøder, noe som han mener har hatt ringvirkninger helt opp til vår tid.

Jorden er det riket alle mennesker har fått adgang til gjennom å ha fått livet. Diskusjonen om adgang til riket er fortsatt høyaktuell i all sin enkelhet: «hvis andre nasjoner handlet på samme måte som vi, får de, ikke noe opphold på Guds grønne jord, som prostens sa».

Grunnlovsjubileets logo er trykket opp på arket dere har fått. Den består av de tre ordene «Ja vi elsker» i flaggets farger. Frihetens, likhetens og broderskapets farger. Logoen uttrykker: JA til det felles VI som elsker det land som vi sammen lever i. Vårt land er en liten del av en sårbar, blå planet. Blått er en den store verdensvide VI -farge. Maria bærer livet til verden, omsluttet av hennes blå himmelkappe. Den hellige blå fargen samler landet vårt og verden. Alle mennesker over hele jorden lever takket være alt det som ikke spør etter landegrenser: nemlig jorden stoff og partikler, luften, vannet og lyset. Alt dette som er forutsetning for alt liv, og som gir oss alle adgang til livets rike på vår blå planet. Og dermed adgang til et geografisk land og rike. Dette avføder respekt for alle, og gir en fornyet og utdypende forståelse av Grunnlovens tre sentrale begreper fra 1814: frihet, likhet og broderskap. Vårt 'blå hjerte' skal banke for at alle barn av jorden skal ha et godt sted å være – hver i sitt land på den blå planet og under samme blå himmel.

Som kirke sitter vi ikke med alle de politiske løsningene, men vi vil løfte fanen for de verdier som gjør oss til mer mennesker; En Gud og alles Far. Det er kirkens tro. Vi vil formidle til kommende generasjoner at respekt og inkludering handler om vårt gudgitte menneskeverd. Hva betyr det for vårt arbeid og våre felleskap, at alle skal ha tilgang til riket?

Det er ikke lenge siden vi fikk frisket opp erindringen om hvordan et samfunn kan se ut, når det motsatte blir satt i system. Nelson Mandelas død, og hans livs historie minnet oss om dette. «Kjemp for alt hva du har kjært, dø om så det gjelder!» heter det i salmen. Hva er det som er kjærest for oss i 2014? Hva vil vi hegne om som umistelig og hva vil vi bygge videre på? Ingen ting kommer av seg selv.

Kanskje er dette vår tids største utfordring: Å ikke miste av syne, at vi må arbeide trofast for at «adgang til riket» skal være for alle.

En av kirkens viktigste oppgaver er å peke på at urett angår oss alle.

I håpets navn skal vi sette søkelyset på det uløselige og konfliktfylte, ikke feie det bort, men anerkjenne smerten i det. Vil vi være en kirke som bringer håp, og forkynner budskapet om den store gleden for alt folket, må vi våge å nærme oss menneskers livserfaring. Dele liv og dele håp. Dele det grunnleggende at tro handler om få bære et håp og bli båret av håpet som har navnet Kristus Jesus!

Ved 200-årsjubileet i 2014 vil Den norske kirke være en sentral aktør slik den var det i 1814 og ved tidligere Grunnlovsjubileer.

Den norske kirke skal i jubileumsåret bidra til å fastholde kirkens rolle som samfunnsaktør gjennom 200 år og formidle kunnskap om religion og samfunn gjennom gudstjenester og andre markeringer. Og den skal ikke minst være et sted hvor mennesker kan komme sammen for Guds åsyn i takk og forbønn for land og folk. Kirkens rolle er å peke på det som det er verdt å kjempe for: likhet, frihet og samhold. Lik rett til fellesskapet og godene. Ja lik rett til riket for alle. Av den grunn er Den norske kirkes programerklæring for grunnlovsjubileet: Fri til å tale, tro og tjene.